

ВІДГУК

офіційного опонента,
кандидатки історичних наук

Вовк Наталії Степанівни

на дисертацію **Курасової Сніжани Ігорівни**

«Охорона та збереження нематеріальної культурної спадщини України в умовах розвитку цифрового суспільства: бібліотекознавчий аспект»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дослідження зумовлена об'єктивною необхідністю концептуального переосмислення ролі бібліотечних інституцій як суб'єктів збереження національної пам'яті. В умовах стрімкої цифрової трансформації нематеріальна культурна спадщина (НКС) набуває характеристик складної інформаційної системи, що потребує нових методологічних підходів до документування та трансляції. Авторка слушно акцентує увагу на трьох визначальних викликах: цифрова трансформація – перехід від адміністративно-облікових моделей до сучасної інформаційно-цифрової парадигми управління спадщиною; збереження національної ідентичності – НКС постає як критично важливий чинник формування національної самосвідомості в умовах глобалізаційної уніфікації; безпрецедентні загрози воєнного часу – повномасштабна російсько-українська війна створює екзистенційні ризики втрати унікальних елементів живої традиції, що вимагає негайного цифрового документування та створення стійких репозитаріїв для порятунку культурного надбання. Бібліотечний аспект є фундаментальним для цієї теми, оскільки сучасна бібліотека трансформується у центр цифрової медіації, здатний забезпечити довготривалу життєздатність НКС у мережевому середовищі..

Мета дослідження полягає у комплексному науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад, аналізі міжнародного й українського досвіду та розробленні моделі бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження та використання НКС України в умовах цифрового суспільства. Для досягнення

мети сформульовано **основні завдання**, що охоплюють аналіз стану наукової розробленості проблеми збереження нематеріальної культурної спадщини в сучасному міждисциплінарному дискурсі; розкриття теоретико-методологічних засад дослідження нематеріальної культурної спадщини в інформаційно-комунікаційному середовищі; визначення нормативно-правових засад охорони нематеріальної культурної спадщини на міжнародному та національному рівнях; дослідження процесу конвергенції документальної та нематеріальної культурної спадщини; аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду бібліотек у сфері цифрового документування нематеріальної культурної спадщини; розроблення та характеристику концептуальної моделі бібліотечно-інформаційного забезпечення збереження й популяризації нематеріальної культурної спадщини України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в межах планових наукових тем Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ): «Бібліотечно-інформаційний комплекс в умовах трансформації наукових комунікацій» (№ державної реєстрації 0119U102405; 2020–2022 рр.); «Теоретичні та прикладні аспекти організації діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в сучасних умовах» (№ державної реєстрації 0123U100642; 2023–2025 рр.); «Теоретичні та прикладні аспекти використання штучного інтелекту в бібліотечній діяльності» (№ державної реєстрації 0123U100642; 2026–2028 рр.).

Науковий рівень достовірності й обґрунтованості основних положень, висновків та результатів. Дисертація Курасової С.І. має чітку структуру: анотація, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список джерел (258 позицій) та додатки. Загальний обсяг становить 212 сторінок, з яких 175 – основного тексту. Методологічну базу складає комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що забезпечили всебічне вивчення теоретичних і практичних аспектів охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини в умовах розвитку цифрового суспільства. Використання методів аналізу, синтезу, індукції

та дедукції дало змогу узагальнити наукові підходи до досліджуваної проблематики. Системний підхід і системний аналіз застосовано для розгляду бібліотечно-інформаційного забезпечення як цілісної багаторівневої системи. Порівняльно-аналітичний, інформаційно-аналітичний, контент-аналіз і документний аналіз використано для дослідження міжнародного та українського досвіду, нормативно-правової бази, цифрових ресурсів і бібліотечних ініціатив у сфері збереження нематеріальної культурної спадщини. Системно-структурний метод дозволив визначити роль бібліотек у формуванні цифрової екосистеми спадщини, а метод моделювання – розробити авторську модель бібліотечно-інформаційного забезпечення. Метод узагальнення став основою для формулювання висновків і визначення перспектив розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності у цій сфері.

Апробація результатів проведена на високому науковому рівні. За темою дисертації опубліковано 14 праць, зокрема: 5 статей у фахових виданнях категорії «Б» зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»; 1 стаття у журналі, що індексуються у НМБД базі Scopus та 8 матеріалів та тез доповідей на конференціях.

Наукову новизну визначено тим, що у дисертації здійснено комплексне дослідження бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження та використання НКС України в умовах розвитку цифрового суспільства, що дозволило вперше: обґрунтувати концептуальні засади бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони НКС як цілісної системи соціокомунікаційної взаємодії; розробити авторську багаторівневу модель бібліотечно-інформаційного забезпечення охорони, збереження та використання НКС України в цифровому суспільстві; визначити роль бібліотек як ключових суб'єктів формування, організації та довготривалого збереження цифрових ресурсів НКС в умовах цифрової трансформації гуманітарної сфери та воєнних викликів.

Удосконалено теоретико-методологічні підходи до дослідження НКС як об'єкта бібліотечної діяльності та аналізу конвергенції документальної та нематеріальної культурної спадщини. Набули подальшого розвитку уявлення про соціокультурну функцію цифрових ресурсів НКС у формуванні культурної пам'яті суспільства..

Теоретичне і практичне значення полягає у суттєвому розвитку теоретичної бази бібліотекознавства, інформаційної діяльності та цифрової гуманітаристики. Практичне значення визначається тим, що розроблена концептуальна модель, виявлені тенденції та аналітичні узагальнення можуть бути безпосередньо впроваджені в діяльність бібліотечних установ різних рівнів для створення цифрових колекцій, електронних репозитаріїв та спеціалізованих вебплатформ НКС; органами державного управління при формуванні державної політики у сфері культури та цифровізації; а також у вищій школі при підготовці фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Вступ дисертаційної роботи повністю відповідає вимогам до фахового наукового дослідження. Вступ містить глибоке й всебічне обґрунтування вибору теми, розкриває її актуальність, визначає об'єкт, предмет, мету, завдання, наукову новизну, практичне значення, зв'язок із плановими темами та особистий науковий внесок здобувачки.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні засади дослідження нематеріальної культурної спадщини в умовах розвитку цифрового суспільства» авторка детально проаналізувала наукову розробленість теми у вітчизняному та зарубіжному наукових дискурсах. Ґрунтовно досліджено генезис правового регулювання охорони НКС, визначено роль Конвенції ЮНЕСКО 2003 р. та національного законодавства України (зокрема Законів «Про культуру», «Про охорону культурної спадщини»). Доведено доцільність методологічної інтеграції системного, соціокомунікаційного та інформаційного підходів, що дозволило представити НКС як динамічну інформаційну систему.

У **другому розділі** «Цифрові ресурси та бібліотечно-інформаційні технології збереження нематеріальної культурної спадщини: міжнародний та український досвід» здійснено глибокий аналіз конвергенції документальної та нематеріальної культурної спадщини, яка веде до стирання меж між матеріальними носіями та живими соціокультурними практиками. Узагальнено досвід українських бібліотек та висвітлено успішні закордонні кейси. Порівняльний аналіз вітчизняних та європейських цифрових колекцій дозволив виявити диспропорції в рівнях мультимедійності, інтерактивності та використання семантичних технологій.

У **третьому розділі** «Трансформація бібліотечно-інформаційної діяльності у сфері збереження нематеріальної культурної спадщини в умовах цифрового суспільства» здобувачка обґрунтувала нову багатофункціональну роль сучасних бібліотек як центрів цифрового документування та культурної медіації. Проаналізовано застосування передових ІКТ (3D-моделювання, VR/AR, блокчейн, ШІ) та хмарних сервісів (IaaS, PaaS, SaaS) у бібліотечних процесах. Важливим науковим здобутком є розробка авторської багаторівневої моделі бібліотечно-інформаційного забезпечення, що поєднує суб'єктний, ресурсний, технологічно-інформаційний, комунікаційний та результативний блоки.

У **загальних висновках** систематизовано здобуті результати, що дозволило підтвердити наукову гіпотезу роботи та сформулювати ґрунтовні пропозиції щодо підвищення ефективності охорони, збереження та популяризації НКС України за допомогою цифрових технологій в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення гуманітарної сфери.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі С.Курасової не виявлено. Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, всі результати дослідження отримані авторкою особисто.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Підкреслюючи високий науковий рівень виконаного дослідження та його значущість з теоретичної і практичної точки зору, слід зауважити, що автору не вдалося повністю уникнути деяких дискусійних недоліків:

1. У підрозділі 3.3, присвяченому хмарним технологіям, авторка детально аналізує переваги використання різних типів хмар та моделей обслуговування. Проте поза увагою авторки залишився детальний аналіз специфічних ризиків кібербезпеки та збереженості даних при повному переході бібліотек на закордонні хмарні платформи в умовах воєнного стану, що є критично важливим для забезпечення безперервності збереження НКС.

2. У підрозділі 3.3 здобувачка розглядає низку законодавчо-правових документів, що нормують правові відносини в інформаційній сфері (зокрема щодо обробки та захисту персональних даних, захисту інформації та організації електронних комунікацій). Водночас у контексті посилення євроінтеграційних процесів та гармонізації національних стандартів із європейськими доцільно було б розширити аналіз у сфері захисту персональних даних та додатково розглянути положення Загального регламенту про захист даних (GDPR), що є ключовим міжнародним стандартом у цій сфері та має безпосередній вплив на транскордонний обмін даними у GLAM-секторі.

Висловлені зауваження та побажання не применшують наукової цінності результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження Курасової Сніжани Ігорівни «Охорона та збереження нематеріальної культурної спадщини України в умовах розвитку цифрового суспільства: бібліотекознавчий аспект» є самостійною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертаційних досліджень, що викладені в пп. 5-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022 р.), а його авторка, Курасова Сніжана Ігорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Офіційний опонент:

кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри соціальних
комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету
«Львівська політехніка»

Наталія БОБК

